

تحلیل و نقد ارزش‌های فرهنگی در مجموعه کتاب‌های درسی *American English File*

علی درخشان*

چکیده

با وجود اهمیت تلفیق زبان و فرهنگ، تلاش‌های کمی به منظور بررسی و تحلیل ارزش‌های فرهنگی در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی، بر اساس یک چارچوب مدون انجام گرفته است؛ بنابراین، مقاله حاضر با استفاده از روش تحلیل اکتشافی محتوای کیفی به بررسی کتاب‌های *American English File* (Latham-Koenig, Oxenden, & Boyle, 2013) که در آموزشگاه‌های زبان انگلیسی در ایران تدریس می‌شود، پرداخته است. بدین منظور، مدل الگوهای فرهنگی زارعی و خالصی (۲۰۱۱) برای تحلیل محتوای کیفی این مجموعه مورد استفاده قرار گرفت که شامل چهار مؤلفه ارزش، هنجار، سازمان و محصول است. در مجموع، نتایج نشان داد که کتاب‌های درسی محصولاتی هستند که تحت تاثیر پیش‌فرض‌ها و تعصبات فرهنگی قرار دارند. یافته‌ها حاکی از آن است که مطالب این کتب مملو از ارزش‌های فرهنگی منحصر به فرد جهان غرب هستند که از عمده‌ترین‌شان می‌توان به روابط دختر و پسر، مصرف‌گرایی، درس‌گریزی، ترویج موسیقی غرب، محصولات غربی، عدم اعتماد زوجین به یکدیگر، از هم گسیختگی بنیان خانواده و القای ارزش‌های گوناگون غربی اشاره کرد. یافته‌ها مؤید این است که کتاب‌های درسی حاملان ارزش‌ها هستند که نه تنها دانش‌زبانی بلکه فرهنگ خاص گویش-وران آن زبان را نیز به زبان آموزان القا می‌کنند. بنابراین، با استناد به نتایج، نقش معلمان زبان در آگاهی، صیانت از هویت فرهنگی و ملی و ایجاد تعادل برای تلفیق زبان و فرهنگ بسیار حائز اهمیت است.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان انگلیسی، ارزشیابی کتب، ارزش‌های فرهنگی، القای ارزش‌های فرهنگی، توانش بینا فرهنگی.

*استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه گلستان. a.derakhshan@gu.ac.ir

۱. مقدمه

از آنجا که زبان انگلیسی به عنوان یک زبان بین‌المللی استفاده می‌شود محتوای فرهنگی مطالب آموزش زبان نباید محدود به فرهنگ انگلیسی‌زبانان بومی شود و به تبع آن، فرهنگ ضمیمه شده در کتب آموزشی نیز باید منعکس کننده فرهنگ جهانی باشد (Alptekin, 2002; McKay, 2004) چرا که واژه "بین‌المللی" بیانگر آن است که زبان انگلیسی دیگر متعلق به گروه خاصی از مردم نیست (Brutt-Griffler, 2002; Nault, 2006). بدیهی است که بخش ضروری یادگیری زبان، درک فرهنگی آن زبان است چراکه رابطه تنگاتنگی بین زبان و فرهنگ وجود دارد (Byram, 1997; Peterson & Coltrane, 2003; Sharifian & Palmer, 2007). و ابزاری قدرتمند برای انتقال ارزش‌ها و مسائل فرهنگی تلقی می‌شود (Starkey, 1999) اما در نظر گرفتن این موضوع مهم است که فرهنگ چیزی بیش از مفاهیمی همچون غذا، تعطیلات و تاریخ می‌باشد. فرهنگ یک فرایند پویا، خلاقانه و پیوسته است که شامل عقاید و افکار، رفتارها، هنجارها، مذهب، اصول اخلاقی، ارزش‌ها و مفاهیم مشترک بین مردم می‌باشد، که آنان را در مبارزه برای بقا هدایت می‌کند و به زندگی آن‌ها معنا می‌بخشد (Peterson & Coltrane, 2003). بنابراین، یادگیری زبان، با اینکه دانش واژگانی فرد را افزایش می‌دهد، چیزی بیش از به خاطر سپردن قواعد نحوی، ساخت شناسی واژگانی، واجی و دستور زبان است و شامل درک چگونگی تغییرات زبان بسته به زمینه گفتگو و سوابق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، سن و جنس شرکت‌کنندگان در رابطه‌ی اجتماعی نیز می‌شود (Shaw, 1992). فرهنگ با تغییر نامحسوسی که در بافت بیان می‌شود بر زبان تأثیر می‌گذارد (Brogger, 1992). براون (۱۹۹۴) پیشنهاد می‌کند که «فرهنگ بخش ریشه‌دار شخصیت ما است، اما زبان، وسیله‌ای برای ارتباط میان اعضای یک فرهنگ، قابل رؤیت‌ترین و در دسترس‌ترین نمود فرهنگ می‌باشد» (ص ۱۷۰). به عبارت دیگر، زبان مظهر فرهنگ است. علاوه بر این، ویلسون (۱۹۹۳) ادعا می‌کند که «یادگیری، فرایند فرهنگ پذیری (enculturation) است: اگر می‌خواهیم یاد بگیریم، باید خود را در فرهنگی جای دهیم که در آن دانستن و یادگیری معنا دارند و چارچوب‌های مفهومی را نمی‌توان به طور معناداری از محیط آن‌ها حذف کرد» (ص ۷۷). ویلکس (۱۹۸۳) معتقد است که یادگیری هر زبانی سه مؤلفه دارد که عبارت‌اند از مؤلفه زبان‌شناختی، نگرشی و فرهنگی، که مؤلفه فرهنگی بدلیل اهمیت و ضرورت تلفیق در کلاس‌های آموزش زبان بدون شک یکی از مهم‌ترین

و چالش برانگیزترین مسائل آموزشی به حساب می‌آید. جداکردن فرهنگ و بافت از محیط یادگیری، به آموزش و یادگیری می‌انجامد. این نتیجه که عاری از عناصر دقیق می‌باشد به دانش جدید معنا می‌بخشد (Wilson, 1993).

اما با توجه به اصول امپریالیسم زبانی، «رونق یادگیری زبان انگلیسی» موجب افزایش علاقه به فرهنگ انگلیسی آمریکایی شده است (Pishghadam & Najji, 2012). در واقع، زبان انگلیسی به عنوان یک وسیله برای سلطه فرهنگی (Derbel & Richards, 2007) استفاده می‌شود. این در حالی است که معلمان زبان انگلیسی عمدتاً نگرش مثبتی نسبت به فرهنگ آمریکایی دارند و سعی به تقلید از لهجه آمریکایی می‌کنند (Pishghadam & Saboori, 2011). آنها معتقدند دانش آموزان ایرانی از پذیرش فرهنگ جهانی به جای حفظ فرهنگ محلی حمایت کرده و زبان انگلیسی را تحسین می‌نمایند. مطالعات دیگر نیز نشان داده‌اند که زبان آموزان ایرانی و معلمان زبان انگلیسی، فرهنگ انگلیسی را به فرهنگ کشور خود ترجیح می‌دهند (Pishghadam, 2011) که نمونه‌ای از امپریالیسم فرهنگی است که فیلیپسون (۲۰۰۹) در مورد آن هشدار می‌دهد.

یکی از مهم‌ترین راه‌های موجود برای انتقال مؤلفه‌های زبان‌شناختی، نگرشی و فرهنگی اعم از عقاید و افکار، هنجارها، ارزش‌ها، مذهب، اعتقادات و اصول اخلاقی در بافت آموزشی، مواد درسی و کتب آموزشی هستند. کتاب‌های درسی همیشه حاملان ارزش‌ها بوده و چنانکه کورتازی و جین (۱۹۹۹) ادعا می‌کنند، کتاب‌های درسی، معلمان، منابع، نقشه‌ها و کارشناسانی هستند که منبع اصلی فرهنگ با جهت‌گیری‌های مختلف می‌باشند. بنابراین، انتظار می‌رود کتاب‌های درسی به طور همزمان بر دانش زبان و فرهنگ مقصد اثر بگذارند. به علاوه، کتب آموزشی، یکی از وسایل ارتباطی در برنامه آموزشی است که در آن استیلا به طور ناآشکار اعمال می‌شود (Moughrabi, 2001). بنابراین، برنامه آموزشی ما صرفاً وسیله‌ای برای انتقال دانش نبوده و «بافت برنامه آموزشی صرفاً یک متن نیست، بلکه ابزاری برای اعمال قدرت است» (Da Silva, 1999:7). در واقع، برنامه آموزشی، نمایشی قوی و غنی است که به طور ضمنی، ایدئولوژی خاصی را اعتبار بخشیده و به گردش درمی‌آورد. بعضی از پژوهشگران برآن باورند که کتاب‌های درسی زبان انگلیسی ایران که توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه شده‌اند محتوای فرهنگی وجود ندارد و توجه اندکی به توانش بین فرهنگی شده است (Ahmadi Safa & Farahani, 2015; Rezaie & Latifi, 2015). اما از آنجا که از بخش خصوصی آموزش زبان انگلیسی در ایران استقبال می‌شود، تحقیق در مورد این

کتاب‌های درسی تلاش‌های انجام گرفته را تأیید می‌کند و از آنجا که کتاب‌ها مملو از ارزش‌های فرهنگی هستند که می‌توانند ذهن دانش‌آموزان را کنترل و باعث جهت‌گیری‌های مختلف شوند (Cortazzi & Jin, 1999)، اهمیت پژوهش بر روی مولفه‌های فرهنگی و ارزشی دو چندان می‌شود.

بسیاری از محققان بر نقش تأثیرگذار فرهنگ در آموزش (Alptekin, 2002; Fairclough, 1989; van Dijk, 1998) و در کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی به طور خاص تأکید کرده‌اند (Pishghadam, 2011; Pishghadam & Saboori, 2011; Rezaie & Latifi, 2015). در همین راستا، نقش غیر قابل انکار فرهنگ در کتاب‌های درسی مورد تأکید بسیاری از محققین قرار گرفته است (Ahmadi Safa & Farahani, 2015; Canagarajah, 1999; Kortazzi & Jin, 1999; Moughrabi, 2001; McKay, 2004; Tajeddin & Teimournezhad, 2015). اما مطالعات اندکی میزان بار فرهنگی را در کتاب‌های American English File که در آموزشگاه‌های خصوصی تدریس می‌شوند، مورد بررسی قرار داده‌اند.

برای مثال، بحرینی (۲۰۱۳) ارزش‌های فرهنگی را در مجموعه کتاب Impact Book Series مورد بررسی قرار داد. بحرینی اذعان داشت که ارزش‌های فرهنگی متعددی در کتب Impact به چشم می‌خورد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به تبعیض‌های جنسیتی، روابط دختر و پسر، توجه به مد و زیبایی ظاهری اشاره کرد. همچنین، در مطالعه‌ای دیگر، احمدی صفا و فراهانی (۲۰۱۵) دیدگاه معلمان زبان انگلیسی را نسبت به کتاب پراسپکت ۱ از منظر توانش بینا فرهنگی بررسی کردند. نتایج نشان داد که کتاب پراسپکت ۱ فاقد توان بالقوه لازم برای تقویت توانش بینا فرهنگی است. نتایج مصاحبه پژوهش احمدی صفا و فراهانی (۲۰۱۵) با ۲۲ معلم بیانگر آن است که عدم معرفی فرهنگ زبان خارجی و سایر فرهنگ‌ها، نگرش متعصبانه به روابط بین انسانی و بومی‌سازی افراطی از نقاط ضعف اصلی کتاب می‌باشد. علاوه بر این، رضایی و لطیفی (۲۰۱۵) پارامترهای فرهنگی و هویت در کتاب درسی زبان انگلیسی کلاس هفتم (پراسپکت ۱) را بررسی و تحلیل کردند. نتایج پژوهش رضایی و لطیفی (۲۰۱۵) با احمدی صفا و فراهانی (۲۰۱۵) هماهنگ است چراکه نتایج هر دو پژوهش نشانگر آن است که مؤلفین کتاب پراسپکت نتوانسته‌اند به اندازه کافی به مؤلفه‌های فرهنگی بپردازند و بومی‌سازی افراطی در این کتاب به چشم می‌خورد.

مرور مختصری بر پیشینه مربوط به بررسی کتب درسی بر رویکرد تجزیه بارهای فرهنگی نشان می‌دهد که مطالعه‌ای بر روی مجموعه American English File انجام نشده است. همچنین، وجود رابطه تنگاتنگ بین زبان انگلیسی و فرهنگ وارداتی غربی و لزوم تأکید اینکه کتب آموزش زبان انگلیسی علاوه بر آموزش مسائل زبانی همیشه حاملان ارزش‌های فرهنگی، ایدئولوژیکی و اجتماعی هم هستند (Cortazzi & Jin, 1999; Pishghadam, 2011; Pishghadam & Najji, 2012) و ذکر این ضرورت که این کتب آموزشی در آموزشگاه‌های زبان در ایران به نوجوانان و بزرگسالان آموزش داده می‌شوند و از نظر فرهنگی مورد تجزیه و تحلیل قرار نگرفته‌اند درحالی که ممکن است به خودی خود به منظور عدم تطابق احتمالی و جهت‌گیری‌های ایدئولوژیک، اثرات فرهنگی داشته باشند، محقق را بر آن داشت تا به استخراج و بررسی بارهای فرهنگی موجود در مجموعه American English File بر اساس چارچوب نظری زارعی و خالصی (۲۰۱۱) بپردازد.

۲. مروری بر پیشینه تحقیق

با معرفی مفهوم توانش ارتباطی در دهه ۱۹۷۰، فرهنگ به عنوان بخشی حیاتی از آموزش زبان در نظر گرفته شده است (Tajeddin & Teimournezhad, 2015). آلن (۱۹۸۵) در بحث «برنامه درسی فرهنگ» بر این موضوع تأکید می‌کند که هدف آموزش فرهنگ ملزم کردن دانش آموزان به تغییر هویت فرهنگی‌شان نیست، بلکه به آن‌ها اجازه می‌دهد پیچیدگی‌های فرهنگ را درک کنند و روش‌های زندگی متفاوت با روش زندگی را به آنان معرفی می‌کند. تشویق دانش آموزان به درک رفتار فرهنگی خود، اثر دیگر یادگیری در مورد فرهنگ‌های دیگر است. در همین راستا، کرامش (۱۹۹۵) فرهنگ را به عنوان "یک نگرش و باور و شیوه‌ای برای تفکر، رفتار و یادآوری تعریف می‌کند که بین اعضای جامعه مشترک است" (ص ۸۴). ابریت (۱۹۹۵) بر آن باور است که آموزش فرهنگ، دانش و ابزارهای ضروری را برای دانش آموزان آماده می‌کند و به آن‌ها امکان می‌دهد باورهای خود را مورد پرسش قرار دهند و روش‌های زندگی و اعتقادات دیگران را بپذیرند.

در یک بحث، آرگونگو (۲۰۰۲) ادعا می‌کند که تنها راه برای مقابله با تهاجم فرهنگی، توسعه یک فرهنگ انگلیسی اسلامی است. آرگونگو نشان می‌دهد که به جای اجتناب از شوک فرهنگی در نتیجه‌ی ارائه فرهنگ زبان مقصد به زبان آموزان، باید عناصر

فرهنگ اسلامی در آموزش زبان گنجانده شوند. او با استناد به الفاروقی (۱۹۸۶)، از ادعای خود حمایت می‌کند. برای آرگونگو و الفاروقی، فرهنگ انگلیسی اسلامی یک دیوار ایمنی را در برابر فرهنگ غربی ماتریالیست و مصرف‌گرایی ایجاد می‌کند. در تلاش برای حل و فصل مناقشات پیرامون آموزش فرهنگ در کلاس درس زبان، آموزش مبتنی بر بافت به عنوان یک راه‌حل پیشنهاد شده است.

سؤال چالش برانگیزی که در زمینه تلفیق فرهنگ و زبان وجود دارد، این است که کدام فرهنگ باید به آموزش زبان انگلیسی مربوط باشد؟ در وضعیت یادگیری زبان دوم ممکن است تمرکز بر فرهنگ جامعه مقصد در یک کشور معین معقول به نظر برسد. اما باید در وضعیت یادگیری زبان خارجی از جمله ایران چه تدابیری اندیشید؟ آیا باید بر همه‌ی فرهنگ‌ها تمرکز کنیم؟ که امری غیرممکن است. آیا باید بر چند فرهنگ یا یکی از آن‌ها تمرکز کنیم؟ اما چگونه باید انتخاب کنیم؟ به جای تلاش برای پاسخ به سؤالات فوق، شاید مفیدتر باشد که بپذیریم، زبان انگلیسی را هرکسی می‌تواند به عنوان ابزاری برای بیان هر میراث فرهنگی و هر سیستم ارزشی مورد استفاده قرار دهد. (Smith, 1983)

برای پاسخ به سؤالات بالا چندین رویکرد وجود دارد. بعضی کارشناسان فن، روش‌های مطلق تلفیق زبان و فرهنگ را نمی‌پذیرند. آنان معتقدند که کتاب‌های آموزشی نباید فقط بر فرهنگ مبدأ یا فرهنگ مقصد تمرکز کنند، بلکه باید بر یک برنامه آموزشی نسبتاً عادلانه فرهنگی تأکید کنند و به جای تمرکز کامل بر فرهنگ زبان مقصد، انتخاب یک رویکرد میان فرهنگی برای آموزش زبان انگلیسی را پیشنهاد می‌دهند که در آن آگاهی فرهنگی و توانش بینا فرهنگی اهمیت دارد (Alptekin, 2002; McKay, 2004; Smith, 1983) و استراتژی‌هایی برای مقابله با تفاوت‌های فرهنگی به دانش‌آموزان عرضه می‌کنند. به طور کلی، همیشه خطر از دست رفتن جزئیات به خاطر کلیات یا کلیات به خاطر جزئیات وجود دارد. در نتیجه، حد واسط ممکن است به تفکیک‌ناپذیری فرهنگ و زبان رو آورد، هرچند این هویت ترکیبی را می‌توان به شیوه‌ای دست‌کاری کرد که اهمیت بیشتر یا کمتر به یکی از دو مؤلفه داده شود.

در همان راستا، زارعی و خالصی (۲۰۱۰) هشدار می‌دهند که آمیختگی فرهنگ زبان خارجی با مطالب آموزشی می‌تواند توجیهی برای شکست بعضی از دانش‌آموزان در یادگیری زبان خارجی باشد چراکه ممکن است آن‌ها تمایل به رها شدن از تحمیل‌های فرهنگی ناخواسته‌ی آن را داشته باشند، بنابراین صداهایی که به استفاده از فرهنگ

محلی اصرار دارند در حال بلندتر شدن است. تلاش‌هایی برای ابداع مطالب آموزشی جدید با انطباق تحقیقات موجود برای اصلاح فرهنگ زبان آموزان انجام گرفته است که مفهوم انگلیسی اسلامی، جلوه‌ای از این پدیده است (Argungu, 2002). چنانکه پیشقدم (۲۰۱۱) اشاره می‌کند هنگامی که دو فرهنگ در کنار هم قرار می‌گیرند، هیچ تضمینی وجود ندارد که این دو فرهنگ به طور خودکار غنی شوند. کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی این قابلیت را دارند که محل توسعه هویت فرهنگی و ملی زبان آموزان باشند. بنابراین، معلمان زبان انگلیسی نقش محوری در شکل‌گیری هویت ملی و فرهنگی زبان آموزان ایفا می‌کنند. با این حال، اگر معلمان به اندازه کافی آموزش ندیده باشند که بتوانند با مسائل فرهنگی مقابله کنند، فقر فرهنگی (derichment) اجتناب‌ناپذیر است.

پسکت (۲۰۰۱) اشاره می‌کند، "دولت تصمیم می‌گیرد، مدرسه اجرا می‌کند و دانش آموزان بر این اساس تغییر می‌کنند" (ص ۶). روشی که دانش با آن ساماندهی می‌شود از طریق ساخت ایدئولوژی‌های هنجاری بر دیدگاه زبان آموزان تأثیر می‌گذارد. بنابراین، دانش زبان آموزان، نتیجه ترکیب موضوعات کتاب، مدرسه و تجربه اجتماعی آنان خواهد بود. در این راستا، کتب آموزش زبان انگلیسی در کشورهایی مانند ایران که انگلیسی، زبان خارجی آنهاست، از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود زیرا زبان آموزان نمی‌توانند جنبه‌های فرهنگی زیادی را با زندگی کردن در میان انگلیسی‌زبان‌ها و تعامل با آنها در زندگی اجتماعی مشاهده کنند. بنابراین، کتب آموزشی باید دربرگیرنده‌ی پیشینه‌های متنوع نژادی و فرهنگی دانش آموزان زبان انگلیسی بوده و این اختیار را به آنها بدهد تا نظرات و دیدگاه‌های مختلف را شناسایی کنند (Shin, Eslami, & Chen, 2011). گاهی اوقات نمایش فرهنگ‌های محلی به گونه‌ای نیستند که بتوان روابط قدرت نابرابر را به چالش کشید و تعصب جنسیتی و هویت‌های اجتماعی را اصلاح نمود و توانش بین فرهنگی که اطلاعات مربوط به خصلت‌های اجتماعی، الگوهای فکری و فرهنگ گروه‌های مختلفی از افراد را برای ما فراهم کرده و شامل درک فرهنگ‌ها، زبان‌ها و آداب و رسوم مردم سایر کشورهاست (Byram, Gribkova, & Starkey, 2002) به نمایش گذاشته نمی‌شود. ارزیابی کتب آموزشی از دیدگاه فرهنگی، اهمیت مضاعفی را برای ما آشکار می‌سازد چراکه مطالعات اندکی درباره تجزیه و تحلیل الگوهای نمایش فرهنگی در کتب آموزشی بین‌المللی زبان انگلیسی مورد استفاده در ایران وجود دارد (Tajeddin & Teimournezhad, 2015).

پس از بررسی مطالعات مختلف در مورد بار فرهنگی و با توجه به کمی پژوهش‌ها در بافت ایرانی، هدف مطالعه حاضر بررسی نموده‌های فرهنگی در مجموعه کتاب‌های درسی American English File است. در ایران، بسیاری از آموزشگاه‌های زبان از کتاب‌های درسی نوشته شده توسط نویسندگان‌های خارجی استفاده می‌کنند، که در نتیجه زبان آموزان و معلمان - نه نویسندگان کتاب‌های درسی - ارزش‌های فرهنگی مشابهی را به اشتراک می‌گذارند (Pishghadam, 2011). با توجه به این وضعیت، یک شکاف فرهنگی بین زبان آموزان ایرانی و کتاب‌های درسی خارجی مورد استفاده در ایران وجود دارد که پژوهش حاضر بر آن است تا ارزش‌های فرهنگی موجود در این کتب را شناسایی، تجزیه و تحلیل کند.

پرسش پژوهش از این قرار است که چه ارزش‌های فرهنگی در مجموعه کتاب‌های American English File بر اساس چارچوب تحلیل فرهنگی زارعی و خالصی (۲۰۱۱) وجود دارد؟

۳. روش پژوهش

۳-۱. مواد و ابزار گردآوری اطلاعات

پژوهش حاضر یک پژوهش کیفی توصیفی و اکتشافی است، لذا روش تحلیل محتوای کیفی مورد استفاده قرار گرفت. برای این منظور، مدل الگوی ارزش‌های فرهنگی زارعی و خالصی (۲۰۱۱) برای تجزیه، تحلیل و توصیف محتوای کتب American English File استفاده می‌شود تا ماهیت ارزش‌های فرهنگی این کتب شناخته و آشکار شود. این مدل چهار مؤلفه ارزش، هنجار، سازمان و محصول دارد که از تعریف عملیاتی فرهنگ توسط ویلیامز (۱۹۸۳) نشأت گرفته است. همچنین، این مدل از مبانی نظری که ریشه در تحلیل گفتمان انتقادی (Fairclough, 1989; Halliday, 1985) دارد، برگرفته شده است. مؤلفه اول، یعنی ارزش، از سرگرمی، آزادی‌خواهی، مصرف‌گرایی و القای ارزش‌های غربی تشکیل شده است. برای ملموس و کاربردی کردن مؤلفه‌ها، فرض بر این شد که ارزش‌ها، حاوی ایده‌هایی هستند که در زندگی مهم به نظر می‌رسند.

هنجار، به عنوان مؤلفه دوم شامل انتظارات از نحوه رفتار و معاشرت مردم در موقعیت‌های مختلف می‌شود. هنجارهایی که به طور رسمی به جامعه تحمیل می‌شوند، در موقعیت قانون قرار می‌گیرند و هنجارهای دیگر که به طور غیررسمی اجرا می‌شوند، فقط نقش تنظیمی دارند. این جنبه شامل «روابط دوست دختر - دوست پسر، ارتباط با

جنس مخالف یا قرار عشقی، نگهداری از حیوانات خانگی و باشگاه رقص» است. مؤلفه سوم، یعنی سازمان، سازمان‌ها را نشان می‌دهد که از طریق آن ارزش‌ها و هنجارها منتقل می‌شوند و شامل سازمان‌های «سرگرمی، تجاری، ورزشی، آموزشی و قراردادی» می‌باشند. محصولات به اشیا یا جوانب فرهنگ مادی به دست آمده از ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی اشاره می‌کنند. نه زیر مؤلفه محصولات فرهنگی شامل شغل، لباس، نام، موسیقی، ورزش، هنر، شهرت، غذا، آموزش و تکنولوژی می‌شود. نکته شایان ذکر این است که این الگوها که تحت نام‌های مختلف طبقه‌بندی شده‌اند دوه‌دو ناسازگار نیستند. اما گاهی اوقات یک الگو برای مثال یک ایده، ممکن است تا حدی برای یک رده دیگر، برای مثال یک هنجار، در نظر گرفته یا در آن گنجانده شود، در نتیجه در آن دسته نیز به شمار می‌آید. جدول ۱ مؤلفه‌های چهارگانه فرهنگی و زیرمجموعه‌های آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱- زیر مؤلفه‌های الگوهای فرهنگ غربی (زارعی و خالصی، ۲۰۱۴)

مؤلفه‌های اصلی			ردیف
هنجار	سازمان	محصول	
رابطه دوست دختر- دوست پسر	سرگرمی	شغل	۱
ارتباط با جنس مخالف یا قرار عشقی	تجاری	لباس	۲
نگهداری از حیوانات خانگی	ورزش	موسیقی	۳
باشگاه رقص	غذا	ورزش	۴
	آموزشی	هنر	۵
	قراردادی	شهرت	۶
		غذا	۷
		آموزشی	۸
		تکنولوژی	۹

کتاب‌های درسی که در پژوهش حاضر مورد نقد و تحلیل محتوایی قرار می‌گیرند چاپ دوم مجموعه American English File می‌باشند که شامل کتاب استارتر، ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ می‌شود.

۲-۳. روند جمع‌آوری داده‌ها

داده‌ها، محتوای شش کتاب درسی مجموعه American English File هستند، که با کتاب استارتر شروع می‌شود و با کتاب پنچ به پایان می‌رسد. تمام بخش‌های این شش کتاب شامل محتوای صوتی، مکالمه‌ها، فعالیت‌ها، متون و تصاویر برای پیدا کردن ارزش‌های فرهنگی مبتنی بر مدل چهار مؤلفه‌ای ارزش، هنجار، سازمان و محصول زارعی و خالصی (۲۰۱۱) مورد تحلیل قرار گرفتند. سپس فراوانی مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های فرهنگی هر ارزش جمع‌آوری و تعیین شد. برای تأیید و نشان دادن نسبت‌های بار فرهنگی، فراوانی و درصد مؤلفه‌های فرهنگی غربی در مقابل مؤلفه‌های خنثی مورد مقایسه و ارزیابی قرار گرفتند. برای اطمینان بیشتر از طبقه‌بندی ارزش‌ها، نظرات یک متخصص دیگر زبان نیز مدنظر قرار گرفت و میزان همبستگی به عنوان ملاک پایایی با استفاده از آلفای کرنباخ محاسبه و در هر جدول نمایش داده شده است.

۴. نتایج

همان‌طور که در جدول ۱ اشاره شد، پژوهش حاضر بر اساس مدل چهارگانه ارزش، هنجار، سازمان و محصول، این کتب را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد که در اینجا فراوانی تک‌تک این مؤلفه‌ها و زیر مجموعه‌های آن‌ها گزارش شده است.

۴-۱. ارزش

ارزش دارای ۴ زیرمجموعه است که فراوانی مجموع این ارزش‌های فرهنگی ۵۳۷ می‌باشد که کتاب اول با بالاترین فراوانی ۱۳۰ شامل ۲۴.۲ درصد در رده اول و کتاب چهارم با پایین‌ترین درصد (۱۱) و فراوانی ۶۰ در پایین‌ترین رده قرار دارد. جدول همچنین بیانگر آن است که دسته اول مؤلفه «ارزش» به عنوان «سرگرمی» شناخته می‌شود که این دسته شامل فعالیت‌های انسانی بر اساس لذت، خوشی، فعالیت‌های اوقات فراغت، گوش دادن به موسیقی و بیرون رفتن با دوستان جنس مخالف می‌باشد. این دسته ۱۸۲ بار رخ می‌دهد و تا ۳۳.۸۹ درصد از کل ارزش زیرشاخه‌ها را ایجاد می‌کند و در جایگاه دوم در چهار دسته از ارزش‌ها قرار می‌گیرد.

زیررده دوم، «ارزش‌های آزادی‌خواهی» با فراوانی ۷۰ با ۱۳.۰۵ در جایگاه سوم قرار دارد. کتاب دوم با بالاترین فراوانی ۲۱ مورد در رده اول و کتاب استارتر با پایین‌ترین فراوانی ۷ مورد در رده آخر قرار دارد. این زیررده به آزادی در ارتباط با جنس

مخالف، عدم محدودیت برای سرگرمی در باشگاه رقص، مسافرت با دوستان جنس مخالف حتی به شهرهای دیگر، لباس و به دست آوردن استقلال از خانواده، با وجود جوان بودن اشاره می‌کند. از دیدگاه فرهنگ ایرانی-اسلامی، ارزش‌های آزادی‌خواهی یا آزادی نامحدود با تمرکز بر یک سبک زندگی خاص مختص به فرهنگ غرب است.

زیررده سوم «مصرف‌گرایی» با فراوانی ۵۹، که در رتبه چهارم نرخ فراوانی (۹.۳٪) قرار می‌گیرد، شامل افزایش مخارج و زندگی مصرف‌گرایی از طریق روش‌های جدید خرید الکترونیکی، خرید لباس‌های گران قیمت و سفرهای پرهزینه می‌شود. کتاب دو و پنج با ۱۲ مورد بیشترین فراوانی و کتاب اول با ۵ مورد کمترین فراوانی را دارد. این زیررده کمترین درصد را دارد و همچنین، از میان این کتب، کمترین استفاده از ارزش را نشان می‌دهد.

آخرین زیررده «القای ارزش‌های گوناگون غربی» است که با فراوانی ۲۲۶ بیشترین بار فرهنگی (۴۲.۰۸) را در بین این ۴ زیرمجموعه "ارزش" به خود اختصاص داده است. کتاب سوم با فراوانی ۵۳ بیشترین و کتاب استارتر با فراوانی ۲۷ کمترین میزان از القای ارزش‌های غربی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲- فراوانی و درصد زیر مؤلفه ارزش فرهنگی

ردیف	زیر مؤلفه ارزش	کتاب						مجموع	
		کتاب ۱	کتاب ۲	کتاب ۳	کتاب ۴	کتاب ۵	کتاب استارتر		
		فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	درصد	
۱	سرگرمی	۳۴	۶۵	۳۷	۲۰	۱۵	۱۱	۱۸۲	۳۳.۸۹
۲	آزادی‌خواهی	۷	۱۵	۲۱	۱۰	۸	۹	۷۰	۱۳.۰۵
۳	مصرف‌گرایی	۱۱	۵	۱۲	۱۰	۹	۱۲	۵۹	۱۰.۹۸
۴	القای ارزش‌های گوناگون غربی	۲۷	۴۵	۴۷	۵۳	۲۸	۳۲	۲۲۶	۴۲.۰۸
	مجموع	۷۳	۱۳۰	۱۱۷	۹۳	۶۰	۶۴	۵۳۷	
	درصد	۱۳.۵۹	۲۴.۲	۲۱.۷۸	۱۷.۳۱	۱۱.۲۱	۱۱.۹۱		۱۰۰
	پایایی بین دو نفر	.۹۳	.۹۲	.۹۱	.۸۹	.۹۴	.۹		.۹۲

۴-۲. هنجار

جدول ۳ نشان دهنده «هنجار» بر اساس جنبه‌های فرهنگی است. همان‌طور که گفته شد، «هنجار» نشان می‌دهد که مردم چگونه باید در جامعه رفتار کنند. این مؤلفه، از نظر نرخ کلی فراوانی ($F=140$) در مقایسه با مؤلفه فرهنگی «ارزش» در جایگاه پایین‌تری قرار دارد. نگاهی اجمالی به جدول ۳ بیانگر آن است که "رابطه دوست دختر- دوست پسر" بالاترین فراوانی ۶۱ با ۴۳.۵۷ درصد و "باشگاه رقص" با فراوانی ۱۶ کمترین درصد ۱۱.۴۳ را به خود اختصاص داده‌اند. کتاب ۲ با فراوانی ۵۴ و ۳۸.۵۷ درصد بالاترین و کتاب استارتر و ۵ با فراوانی ۱۲ به ترتیب پایین‌ترین میزان از مؤلفه‌های هنجار فرهنگی را دارا هستند.

جدول ۳- فراوانی و درصد زیر مؤلفه‌های هنجار فرهنگی

ردیف	زیر مؤلفه	کتاب استارتر	کتاب ۱	کتاب ۲	کتاب ۳	کتاب ۴	کتاب ۵	مجموع فراوانی	درصد
۱	رابطه دوست دختر، دوست پسر	۳	۱۱	۲۷	۹	۶	۵	۶۱	۴۳.۵۷
۲	ارتباط با جنس مخالف یا قرار عشقی	۵	۹	۱۷	۴	۴	۴	۴۳	۳۰.۷۱
۳	نگهداری از حیوانات خانگی	۴	۷	۴	۰	۲	۳	۲۰	۱۴.۲۸
۴	باشگاه رقص	۰	۵	۶	۳	۲	۰	۱۶	۱۱.۴۳
	مجموع	۱۲	۳۲	۵۴	۱۶	۱۴	۱۲	۱۴۰	
	درصد	۸.۵۷	۲۲.۸۶	۳۸.۵۷	۱۱.۴۳	۱۰	۸.۵۷		۱۰۰
	پایایی بین دو نفر	.۹۱	.۹۳	.۹۱	.۹۲	.۹۳	.۹۲		.۹۳

۴-۳. سازمان

همان‌طور که می‌توان در جدول ۴ دید، «سازمان» به عنوان زیر مؤلفه سوم الگوی فرهنگی به ساختارهای مبتنی بر جامعه اشاره دارد که به‌موجب آن «ارزش‌ها» و «هنجارها» ارائه می‌شوند. این زیر مؤلفه شامل شش زیررده اعم از سرگرمی، تجاری، ورزشی، غذا، آموزشی، و ساختارهای قراردادی است. این مؤلفه، از نظر نرخ کلی

تحلیل و نقد ارزش‌های فرهنگی در مجموعه کتاب‌های درسی ... ۶۵

فراوانی ($F=428$) که کتاب ۱ با فراوانی ۱۰۷ بالاترین میزان مؤلفه‌های ارزشی سازمان را با ۲۵ درصد داراست، در حالی که کتاب ۴ با فراوانی ۴۳ در رده آخر جای گرفته است. زیر مؤلفه "تجاری" ۳۱.۵۸ درصد و بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده است، در حالی که "سرگرمی" با ۲۷.۸ درصد دومین و "ورزشی" با ۴.۴۵ درصد آخرین زیر مؤلفه ارزش‌های سازمانی می‌باشند.

جدول ۴- فراوانی و درصد زیر مؤلفه‌های سازمان فرهنگی

ردیف	زیر مؤلفه سازمان	کتاب استارتر	کتاب ۱	کتاب ۲	کتاب ۳	کتاب ۴	کتاب ۵	مجموع	درصد
		فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	درصد
۱	سرگرمی	۲۷	۴۲	۲۴	۱۱	۵	۱۰	۱۱۹	۲۷.۸
۲	تجاری	۱۵	۱۲	۲۲	۳۴	۲۵	۲۷	۱۳۵	۳۱.۵۸
۳	ورزشی	۶	۱	۹	۰	۰	۳	۱۹	۴.۴۵
۴	غذا	۷	۱۵	۲۷	۷	۸	۱۳	۷۷	۱۷.۹۹
۵	آموزشی	۴	۶	۹	۴	۴	۳	۳۰	۷
۶	قراردادی	۹	۳۱	۵	۲	۱	۰	۴۸	۱۱.۱۸
	مجموع	۶۸	۱۰۷	۹۶	۵۸	۴۳	۵۶	۴۲۸	۱۰۰
	درصد	۱۵.۸۸	۲۵	۲۲.۴۲	۱۳.۵۸	۱۰.۰۴	۱۳.۰۸	۱۰۰	
	پایایی								
	بین دو نفر	.۹۲	.۹۳	.۹۴	.۹۱	.۹۱	.۹۴	.۹۲	

۴-۴. محصولات

جدول ۵ آخرین زیر مؤلفه ارزش‌های فرهنگی، یعنی «محصول» را نشان می‌دهد که شامل ۹ زیرمجموعه با فراوانی ۷۳۷ است که از این میان "افراد مشهور" با فراوانی ۱۸۹ بیشترین درصد ۲۵.۶۴ را به خود اختصاص داده است. "موسیقی" با فراوانی ۱۳۹ و غذا با فراوانی ۹۱ در رده دوم و سوم قرار دارند. شایان ذکر است که کتاب ۱ بالاترین میزان مؤلفه‌های محصولات فرهنگی را با ۲۶.۷۳ درصد داراست، در حالی که کتاب ۴ با فراوانی ۸۹ فقط ۱۲.۰۸ درصد را به خود اختصاص داده و در رده آخر قرار دارد.

جدول ۵- فراوانی و درصد زیر مؤلفه‌های محصولات فرهنگی

ردیف	محتصولات	زیر مؤلفه	کتاب استارتر	کتاب ۱	کتاب ۲	کتاب ۳	کتاب ۴	کتاب ۵	مجموع	درصد
۱	شغل	۷	۱۵	۲۰	۱۲	۳	۶	۶۳	۸.۵۸	
۲	لباس	۰	۲	۷	۳	۱۳	۴	۲۹	۳.۹۳	
۳	موسیقی	۱۸	۴۲	۲۸	۱۹	۱۲	۲۰	۱۳۹	۱۸.۸۷	
۴	ورزش	۲	۱	۹	۶	۸	۰	۲۶	۳.۵۲	
۵	هنر	۴	۳۵	۱۷	۱۲	۱۱	۱۰	۸۹	۱۲.۰۷	
۶	افراد مشهور	۳۹	۵۶	۲۲	۱۸	۱۹	۳۵	۱۸۹	۲۵.۶۴	
۷	غذا	۱۷	۲۹	۱۸	۶	۹	۱۲	۹۱	۱۲.۳۴	
۸	آموزش	۱	۷	۱۰	۹	۱	۶	۳۴	۴.۶۱	
۹	تکنولوژی	۱۶	۱۰	۱۵	۱۳	۱۳	۱۰	۷۷	۱۰.۴۴	
	مجموع	۱۰۴	۱۹۷	۱۴۶	۹۸	۸۹	۱۰۳	۷۳۷	۱۰۰	
	درصد	۱۴.۱۱	۲۶.۷۳	۱۹.۸۳	۱۳.۲۹	۱۲.۰۷	۱۳.۹۷			
	پایایی بین دو نفر	.۹۲	.۸۹	.۹۱	.۹۴	.۹۲	.۹۴		.۹۳	

جدول ۶ فراوانی و درصد چهار مؤلفه اصلی فرهنگ غربی در American English File را نشان می‌دهد. مجموع استفاده از مؤلفه‌های فرهنگی و زیرمجموعه‌های آن ۱۸۴۲ است. در میان چهار مؤلفه اصلی فرهنگ، محصولات غربی با بالاترین فراوانی ۷۳۷ و ۴۰.۰۱ درصد در رده اول قرار دارد، درحالی‌که هنجار با فراوانی ۱۴۰ تنها ۷.۶ درصد را به خود اختصاص داده و در رده آخر جای دارد. "ارزش" با فراوانی ۵۳۷ و ۲۹.۱۶ درصد در رده دوم و "سازمان" با فراوانی ۴۲۸ و ۲۳.۲۳ درصد در رده سوم مجموع بارهای فرهنگی قرار دارند. در میان کتب American English File، کتاب ۴ کمترین تعداد فراوانی ۲۰۶ و ۱۱.۱۹ درصد را دارد، در حالی‌که کتاب ۱ با تعداد فراوانی ۴۶۶ و ۲۵.۲۹ درصد بالاترین میزان استفاده از چهار مؤلفه اصلی غربی فرهنگ را دارد و به نظر محقق حاضر، چون بسیاری از زبان آموزان با این کتاب وارد سیستم آموزشی مؤسسات می‌شوند مؤلفین این کتاب سعی کرده‌اند از الگوهای ارزش‌های غربی بیشتری در این کتاب استفاده کنند. الگوی کلی در حال حاضر به تاکید زیاد کتاب به

تحلیل و نقد ارزش‌های فرهنگی در مجموعه کتاب‌های درسی ... ۶۷

اشیای مادی، یعنی «محصولات» (۷۳۷) اشاره می‌کند، که در مقایسه با تمام مؤلفه‌های فرهنگی دیگر بالاترین می‌باشد. جای تعجب نیست اگر ادعا کنیم که جامعه مدرن غربی پیرامون فلسفه سرمایه‌داری ساخته می‌شود، بدین وسیله تغییر هدف مادی، مالکیت و مصرف گرایی نیازی سیری‌ناپذیر خواهد بود. شایان ذکر است که "افراد مشهور" نه تنها رایج‌ترین زیر مؤلفه می‌باشد، بلکه بعنوان ویژگی برجسته این مجموعه نیز بشمار می‌رود (زارعی و خالصی، ۲۰۱۱). از آنجا که این افراد مشهور، معروف هستند و مردم اخبار زندگی آنها را دنبال می‌کنند، استفاده چنین مواردی دانش‌آموزان را بسادگی جذب می‌نماید.

جدول ۶- فراوانی کلی و درصد چهار مؤلفه اصلی فرهنگ غربی

مؤلفه‌های فرهنگی	کتاب استارتر	کتاب ۱	کتاب ۲	کتاب ۳	کتاب ۴	کتاب ۵	مجموع	درصد
ارزش	۷۳	۱۳۰	۱۱۷	۹۳	۶۰	۶۴	۵۳۷	۲۹.۱۶
هنجار	۱۲	۳۲	۵۴	۱۶	۱۴	۱۲	۱۴۰	۷.۶
سازمان	۶۸	۱۰۷	۹۶	۵۸	۴۳	۵۶	۴۲۸	۲۳.۲۳
محصول	۱۰۴	۱۹۷	۱۴۶	۹۸	۸۹	۱۰۳	۷۳۷	۴۰.۰۱
مجموع	۲۵۷	۴۶۶	۴۱۳	۲۶۵	۲۰۶	۲۳۵	۱۸۴۲	
درصد	۱۳.۹۶	۲۵.۲۹	۲۲.۴۲	۱۴.۳۹	۱۱.۱۹	۱۲.۷۵		۱۰۰
پایایی بین دو نفر	.۹۳	.۹۱	.۹	.۹۱	.۹۴	.۹۳		.۹۲

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این مطالعه تجزیه، تحلیل و توصیف محتوای کتب American English File به منظور آشکارسازی ارزش‌های فرهنگی می‌باشد. این کتاب‌ها در آموزشگاه‌های زبان به عنوان منبع اصلی آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرند. به منظور تجزیه و تحلیل محتوای این کتب، مدل الگوی فرهنگی زارعی و خالصی (۲۰۱۱) مورد بهره‌برداری قرار گرفت که شامل چهار مؤلفه ارزش، هنجار، سازمان و محصول است.

به طور کلی، نتایج نشان داد که کتاب‌های درسی محصولاتی هستند که تحت تاثیر پیش‌فرض‌ها و گرایش‌های فرهنگی می‌باشند. تجزیه و تحلیل مجموعه American English File، از نظر بار فرهنگی نشان داد که این مطالب آموزشی سرشار از ارزش‌های فرهنگی منحصربه‌فرد برای جهان غرب هستند. برای مثال، در قسمت سرگرمی بخش ارزش، موارد بسیاری وجود داشت که در آن‌ها یک دختر جوان و یک پسر با هم قرار ملاقات می‌گذاشتند یا یکدیگر را در یک مهمانی، باشگاه یا کنسرت ملاقات می‌کردند. کتاب استارتر با یک محیط آموزشی شروع می‌شود؛ یک خوابگاه در یک کالج، که در آن دختران و پسران با هم در یک ساختمان زندگی می‌کنند. کتاب اول هم با موقعیتی شروع می‌شود که در آن یک دختر و یک پسر در یک مهمانی با هم ملاقات می‌کنند، سپس با هم قرار می‌گذارند و در نهایت به خانه پسر می‌روند و مادر پسر با سگش ناگهان وارد می‌شود و همگی آن‌ها متعجب می‌شوند و در نتیجه مایک و هانا در کلوپ قرار می‌گیرند. علاوه بر آن، یکی از موضوعات کتاب یک، نحوه ملاقات اینترنتی با جنس مخالف است. در یک موقعیت دیگر دختر از پسر می‌خواهد با هم شام بخورند، اما پسر می‌گوید که نمی‌تواند، چراکه آن روز تولد دوست دخترش است (الی: مت، جمعه با هم شام بخوریم؟ مت: نمی‌تونم بیایم؛ آن روز، جشن تولد دوست دخترم).

درس اول کتاب ۲ نیز با موضوع پیدا کردن دوست دختر و دوست پسر شروع می‌شود که نمونه بارزی از القای ارزش‌های فرهنگ غرب است. در کتاب ۲ قسمت شنیداری ۴.۳۱، بحث وجدل Jenny با Rob در مورد دوست دخترش Holly است. کتاب ۲ صفحه ۱۲ متنی در رابطه با اختلاف Joe و دوست دخترش Mia است که تعطیلات به تایلند می‌روند. Joe می‌گوید که Mia با یکی از پسرهای دیگر عشق‌بازی کلامی می‌کند که نشان‌دهنده آزادی‌خواهی، از هم گسیختگی و رابطه با جنس مخالف است. در نمونه دیگر در کتاب ۲ قسمت شنیداری ۳.۵۰، Kevin می‌گوید که بهترین دوستم با دوست دخترم عشق‌بازی کلامی دارد. مثلاً به او می‌گوید "تو خیلی زیبایی و لباس‌های خیلی شیک داری." و هر وقت مهمانی می‌رویم از دوست دخترم می‌خواهد که با او برقصد. عکس‌های زیادی در این کتب رقصیدن را نمایش می‌دهند، به عنوان مثال، کتاب ۱ صفحه ۴۵ و کتاب ۲ صفحات ۴۷ و ۵۳ نشان‌دهنده رقص آقا و خانم می‌باشد که تنها چند نمونه از القای فرهنگ غرب است. می‌توان چنین گفت که این مجموعه مملو از روابط نامشروع است که فرهنگ غرب را به‌طور نامحسوس اما هدفمند به زبان آموزان

نوجوان و جوانان القا می‌کند، اگرچه به دلیل محظورات اخلاقی در این پژوهش از پرداختن به آن‌ها صرف‌نظر شده است،

علاوه بر این، ویژگی قابل توجه دیگر این مجموعه نام بعضی از برندهای معروف می‌باشد، که از صفحات اول کتاب تکرار می‌شود. شما همیشه می‌توانید نام بعضی از برندها را ببینید، مانند: اپل، لنوو، بی ام و، بیگ مک، کواکولا، جنرال الکتریک و غیره. این مجموعه نگرش جانب‌دارانه خود را نسبت به فرهنگ نشان می‌دهد و در آن از حداقل موارد آموزش، ورزش و هنر استفاده می‌کند و هنگام استفاده از این نوع موارد، آن‌ها عمدتاً با نام یا تصویر یک هنرمند مشهور ارائه می‌شوند. در واقع، می‌توان گفت که این مجموعه پر از تصاویر، نام‌ها، داستان‌های ستارگان، کارگردانان فیلم‌های هالیوود، چهره‌های معروف ایالات متحده آمریکا و غرب، از جمله سیاستمداران، خوانندگان و موسیقی‌دانان است. به عنوان مثال، درس اول کتاب استارتر با کنسرت خواننده آمریکایی Adele و کانادایی تبار Bieber و اسپانیایی تبار Gisele شروع می‌شود. نمونه بارز دیگر در کتاب یک صفحه ۲۸ عکس ۶ خواننده را به تصویر کشیده شده است. علاوه بر آن، صفحه ۳۶ از برنامه ماهواره‌ای Next American Idol تبلیغ می‌کند که تصاویری از خوانندگان آمریکایی، انگلیسی، و استرالیایی را نمایش می‌دهد و آلبوم‌ها و گروه‌های موسیقی آنان را عرضه می‌کند. در کتاب ۲ قسمت شنیداری ۴.۲۹ از آلبوم‌های Enrique و زندگی‌نامه او صحبت می‌کند. همچنین، کتاب ۳B صفحه ۶۱ در مورد Britain's Got Talent Show است و کتاب ۴ صفحه ۵۴ از خوانندگان و نوازندگان تعریف و تمجید می‌کند. در بخش‌های دیگر، این مجموعه برای ارائه مدل مو، لباس و آرایش مد روز، از یک زن آمریکایی استفاده می‌کند.

دیگر مورد فرهنگی که حاصل یافته‌های پژوهش است میزان درس‌گریزی و بی‌علاقگی به تحصیل و آموزش را نشان می‌دهد که نظر پژوهشگر حاضر را به خود جلب کرد. به عنوان مثال، در کتاب ۲ قسمت شنیداری ۴.۴۶، مصاحبه‌کننده نظر افراد را در مورد خاطرات مدرسه جویا می‌شود و هر ۳ نفر ابراز بی‌علاقگی به مدرسه و ادامه تحصیل می‌کنند. مصاحبه‌شونده اولی می‌گوید که هیچ علاقه‌ای به درس‌هایم نداشتیم. مصاحبه‌شونده دومی می‌گوید که دوران ابتدایی را دوست داشتم اما دوران دبیرستان را دوست نداشتیم. مصاحبه‌شونده سومی می‌گوید که مدرسه را دوست نداشتیم چراکه مدرسه فقط پسرانه و بسیار کسل‌کننده بود. علاوه بر آن، تعداد دفعاتی که از دانشگاه در این کتب یاد شده کمتر از ۱۰ بار است که در اکثر موارد به تحصیل در رشته‌هایی

همچون Jazz Piano (کتاب ۲، ص ۱۱۶) در دانشگاه North Texas یا London College of Fashion صحبت می‌کند که در مورد مُد می‌باشد (کتاب ۲، ص ۲۹). کتاب ۳ صفحات ۶۴ تا ۶۷ در مورد آموزش و مدرسه است، اما متن درک مطلب در مورد آموزش آوازخوانی و موسیقی می‌باشد و به ضم نویسنده این خود نمونه بارز دیگری از القای فرهنگ غربی است که حتی تحصیل به آوازخوانی و موسیقی خلاصه می‌شود. همچنین در کتاب ۱ صفحه ۸۸ از دانشگاه Buenos Aires و موسیقی تمجید می‌کند. صفحه ۸۳ کتاب ۳ نیز از رفتن دانشجویی به دانشگاه می‌گوید که در میانه راه از تحصیل انصراف می‌دهد. همچنین، مصاحبه‌کننده‌ای از دانشجویی می‌پرسد:

مصاحبه‌کننده: "بعد از فارغ‌التحصیلی چه برنامه‌ای داری؟"

دانشجو: "نمی‌دونم."

مصاحبه‌کننده: "در حال حاضر مشغول به تحصیل در چه رشته‌ای هستی؟"

دانشجو: "جامعه‌شناسی."

مصاحبه‌کننده: "چرا؟"

دانشجو: "چون فکر می‌کردم که آسان باشد." (کتاب ۲، بخش شنیداری ۳.۲۳)

علاوه بر آن، در کتاب ۲ بخش شنیداری ۴.۲۹، شرح مفصلی از زندگینامه خواننده آمریکایی Enrique را ارائه می‌دهد که از رشته تجارت انصراف می‌دهد و خواننده می‌شود و یا در کتاب ۳ صفحه ۶، دانشجویی که فارغ‌التحصیل رشته فیزیک است، رستوران باز می‌کند. و در نهایت، کتاب ۴ صفحه ۹۶، از دانشمندی صحبت می‌کند که هنگام پژوهش، جان خود را از دست می‌دهد.

ترویج ارزش فرهنگ غربی دیگری که در این مجموعه به چشم می‌خورد میزان طلاق، عدم اعتماد زوجین به یکدیگر و از هم گسیختگی بنیان خانواده است. به عنوان مثال، کتاب ۱ در مورد زندگینامه Marilyn Monroe، هنرپیشه آمریکایی، که ۳ بار ازدواج کرده توضیح می‌دهد. کتاب ۲ صفحه ۱۱۷ بخش شنیداری ۱.۱۵ بیان می‌کند که اکثر ازدواج‌ها در آمریکا به طلاق می‌انجامد. همچنین، کتاب ۴ صفحه ۴۵ متنی با عنوان "همسر هنرپیشه به دنبال طلاق است" را بزرگ نمایش می‌دهد. مثال دیگری در کتاب ۲ بخش شنیداری ۲.۳۲ نشان می‌دهد هنگامی که Steve، آخر هفته در آسانسور محل کارش گیر می‌کند، همسرش Kate فکر می‌کند او با خانم دیگری است. علاوه بر آن، کتاب ۲ بخش شنیداری ۳.۵۲ مکالمه‌ای است که Miranda به روانشناس می‌گوید که همسر قبلی شوهرم، با وجود اینکه ۵ سال پیش طلاق گرفته‌اند، هنوز با او در تماس

است. روانشناس به او می‌گوید که "آیا تو دوست پسر داری؟" Miranda می‌گوید من با Bill از دوران نوجوانی دوست بوده‌ام. روانشناس توصیه می‌کند هر زمانی که همسر قبلی شوهرت تماس گرفت تو هم می‌توانی با Bill تماس بگیری و با هم به رستوران و سینما بروید. کتاب ۵ متن صفحه ۲۵ نشان می‌دهد که Stephanie تصمیم گرفت از Jason که همزمان با ۳ نفر دیگر رابطه عاشقانه دارد، جدا شود. همچنین، کتاب ۵ متن صفحه ۸۴ توضیح می‌دهد حیوانات خانگی و صاحبان آن‌ها در گذر زمان رفتار یکسانی پیدا می‌کنند. Laila می‌گوید که گربه‌اش Philphil مثل خودش رفتارهای تهاجمی نسبت به همسرش دارد و می‌گوید Philphil به جای من به همسرم حمله می‌کند. مکالمه صفحه ۶۳ کتاب ۴، بحث و جدل خانم و آقا را به تصویر می‌کشد که همراه با فحش و ناسزا است.

مصرف‌گرایی، ارزش فرهنگی شایع دیگری است که حاصل یافته‌های پژوهش در این کتاب‌هاست. این مؤلفه در مواردی از قبیل اسراف در خرید، لباس‌ها و سفرهای گران‌قیمت به چشم می‌خورد. مثلاً در کتاب ۵ صفحه ۶۰ از خریدن کفش و لباس با قیمت ۴۰ هزار دلار صحبت می‌شود. نمونه دیگر در صفحه ۵۰، خانمی می‌گوید که ای کاش برای پول ازدواج کرده بودم نه بخاطر علاقه و می‌گوید زمانی که دخترهایم شروع به قرار ملاقات کنند به آن‌ها می‌گویم که به دنبال دوست پسر پولدار باشند. مکالمه صفحه ۱۶ کتاب ۳ بین David و Kate بر سر خریدن وسایلی کاملاً غیرضروری است و متن درک مطلب صفحه ۱۵ کتاب ۲ از رفتن به مدرسه‌ای بسیار گران‌قیمت صحبت می‌کند.

برآیند یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل نمونه‌های فرهنگی نشان می‌دهد که این کتب نسبت به استفاده از بعضی از عناصر فرهنگی، که برای آموزش زبان دوم غیرضروری بودند، بی‌طرف نیست. این مجموعه می‌تواند عمدتاً بر آموزش، آداب و رسوم سنتی، تکنولوژی، ورزش و هنر تمرکز کند، اما در بیشتر موارد، حتی زمانی که این موارد استفاده می‌شوند، از نظر فرهنگی مملو از ایده‌ها، تصاویر یا دیدگاه‌های غربی هستند.

«آموزش» و «ورزش» دو مؤلفه فرهنگی بسیارحائز اهمیت هستند که در حاشیه به آن‌ها پرداخته شده است. در حالی که این دو جنبه را می‌توان برای حل مسائل فرهنگی نامطلوب در این کتاب‌ها مورد استفاده قرار داد، متأسفانه بسیار محدود به آن‌ها پرداخته شده و به تفصیل شرح داده نشده‌اند. در کل، الگوی کلی فرهنگی این مجموعه کتاب، نقاط مختلفی را نشان می‌دهد که قادر به انطباق با ارزش‌های فرهنگی زبان

آموزان ایرانی نیستند. متأسفانه، بعضی از مسائل مطرح‌شده در اینجا را می‌توان حتی دارای تأثیر منفی بر یکپارچگی اجتماعی و روانی افراد دانست. به طور خلاصه، این مطالعه ادعا می‌کند که یکی از بخش‌های اساسی این مجموعه، استفاده از فرهنگ غربی به عنوان وسیله ارائه زبان مقصد است.

نتایج تحلیل داده‌ها نشانگر آن است که این کتب مشحون از ارزش‌های فرهنگی هستند که این امر با نظر زارعی و خالصی (۲۰۱۰)، بحرینی (۲۰۱۳)، پیشقدم و ذبیحی (۲۰۱۲) هماهنگ است. نتایج پژوهش حاضر و زارعی و خالصی (۲۰۱۰) که محتوای فرهنگی مجموعه Interchange Series را با همان چارچوب تحلیل کردند، همسو می‌باشد. آن‌ها گزارش کردند که این مجموعه عناصر بسیار زیاد فرهنگ غرب را نشان می‌دهد و هشدار دادند که اختلاط فرهنگ زبان خارجی با مطالب آموزشی می‌تواند توجیهی برای شکست بعضی از دانش‌آموزان در یادگیری یک زبان خارجی به حساب آید زیرا ممکن است آن‌ها بخواهند از تحمیل‌های فرهنگی ناخواسته در آنجا رها شوند. یافته‌های پژوهش حاضر با بخشی از نتایج بحرینی (۲۰۱۳) هم‌راستا است. بحرینی در تحقیقات خود بر روی کتب Impact Values به نتیجه رسید که این کتب حاوی ارزش‌های خاص فرهنگ غربی از جمله مسائل تبعیض‌های جنسیتی، روابط نامشروع دختر و پسر و مصرف‌گرایی هستند.

پیشقدم و ذبیحی (۲۰۱۲) با اشاره به اینکه، متخصصان آموزش زبان انگلیسی در ایران، جایگاه واقعی فرهنگ ایرانی را نادیده نمی‌گیرند، بیان کردند که تغییر دیدگاه از پیروی هنجارها و ارزش‌های غربی، که ظاهراً سرلوحه حال حاضر آموزش زبان انگلیسی در ایران است، به افراد اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و تاریخی، که باید آموزش زبان انگلیسی در آینده در ایران طی کند، را یک امر واجب برای معلمان زبان انگلیسی، مؤلفان و سیاست‌گذاران ایران برشمردند. همان‌طور که از تحقیقات اخیر در آموزش زبان انگلیسی در ایران روشن می‌شود، ما باید فراتر از وضعیت فعلی، پیش‌رفته و آینده آموزش زبان انگلیسی در ایران را بررسی کنیم و این مهم با تلفیق ویژگی‌های محلی فرهنگ و مذهب ایرانی، که در بردارنده آموزش زبان انگلیسی - ایرانی است، محقق می‌شود. این مفهوم نه تنها نشان‌دهنده مجموعه اطلاعات اسلامی مردم ایران، بلکه به عنوان بخشی از هویت دینی آنان است، بلکه دیدگاه‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی آن‌ها را نیز نشان می‌دهد. به علاوه، می‌توان این‌گونه استدلال کرد هرچه زبان‌آموزان بیشتر سعی می‌کردند به تسلط کامل بومی مانند بر زبان انگلیسی دست یابند، بیشتر از

فرهنگ ملی خود بیگانه می‌شدند. این فرهنگ‌ناپذیری، به نوبه خود، موجب از بین رفتن هویت زبان آموزان می‌شود. این مشکل بالقوه با این واقعیت برجسته شد که غرب هم همراه با «خود منزوی سازی» (self-marginalization) ایرانیان عمل می‌کند، تا هویت ملی، مذهبی و تاریخی مردم ایران را بیشتر تحت اختیار درآورد. پژوهشگر حاضر بر آن باور است که یادگیری زبان برای ایرانیان چیزی نیست که بتوان آن را به‌سادگی در کتاب‌های درسی غربی پیدا کرد، بلکه باید کتبی در سطح ملی با خصیصه‌های فرهنگ ایرانی - اسلامی تدوین و تحریر شود که لازمه آن عزم و تلاش ملی است. بنابراین پیشنهاد می‌شود، آنچه که در آموزش زبان انگلیسی ایران رخ می‌دهد را بیشتر کنترل کنیم. هر چند روش کشورهای غربی بی‌اعتبار کردن دیگر کشورهای انگلیسی‌زبان و نه معتبر کردن آن‌ها است، پیشرفت آموزش زبان انگلیسی در ایران، یعنی ادعای موفق فرهنگ‌های محلی ایران علیه سلطه فرهنگی و ایدئولوژیکی کشورهای ثروتمند و قوی (Core Countries)، می‌تواند پادزهری در برابر خشونت منزوی‌شدنی باشد که ایرانیان قرن‌ها از آن رنج می‌بردند. بنابراین، بخش مهم بحث محقق حاضر، تلاش برای نشان دادن نمود ساده ارزش‌های فرهنگ غربی در بافت ایران نبود، بلکه به تصویر کشیدن اهمیت مؤلفه‌های فرهنگی غرب در کتب آموزشی است که به‌طور فراگیر در آموزشگاه‌های زبان تدریس می‌شود.

پژوهشگر حاضر بر آن باور است که فراگیران یک زبان بین‌المللی لازم نیست هنجارهای فرهنگی گویش‌وران بومی آن زبان را ملکه ذهن خود کنند، بلکه هدف از یادگیری یک زبان بین‌المللی توانمند کردن زبان آموزان برای انتقال ایده‌ها و ارزش‌های فرهنگ خود به دیگران است. بنابراین، معلمان زبان انگلیسی نقش بسیار مهمی در پرورش و صیانت از هویت فرهنگی و ملی دانش آموزان دارند (Rezaie & Latifi, 2015) و اگر دانش آموزان به خوبی آموزش نینند، ممکن است فقر فرهنگی به وجود آید. معلمان باید بافت را در نظر بگیرند و ادغامی از فرهنگ زبان مقصد و زبان محلی با توجه به نیازها و خواسته‌های زبان آموزان ایجاد نمایند تا بتوانند توانش بینا فرهنگی را تقویت نمایند (Ahmadi Safa & Farahani, 2015). معلمان زبان می‌بایستی یک توازن منطقی بین استفاده از فرهنگ در کلاس درس و شکل‌دهی به آن برای تسهیل نیازهای ارتباطی برقرار کنند. اما متأسفانه، معلمان زبان خیلی کم در مورد نحوه آموزش فرهنگ به‌طور رسمی آموزش می‌بینند (Pishghadam, 2011). چراکه هیچ معیار پذیرفته شده‌ای برای هدایت معلمان زبان در مورد چگونگی تلفیق زبان و فرهنگ وجود ندارد (Byrd,

(2007). در نتیجه، به نظر می‌رسد اجماعی در میان معلمان زبان در مورد نوع جنبه‌های فرهنگی، نحوه تلفیق این جنبه‌های فرهنگی با زبان و نحوه آموزش زبان و فرهنگ به روش یکپارچه، وجود ندارد. متأسفانه، درحالی‌که تحقیقات، دلایل گنجاندن فرهنگ را به ما ارائه می‌دهند، روش ادغام فرهنگ را به معلمان نمی‌آموزند. علاوه بر این، اطلاعاتی درباره نحوه درک فرهنگ توسط معلمان، نحوه آموزش به آن‌ها و چالش‌ها در برابر آموزش آن وجود ندارد. در نتیجه، مطالعاتی کاربردی در زمینه نحوه تلفیق فرهنگ و زبان به همراه روشی یکپارچه برای آموزش معلمان زبان در این راستا ضروری به نظر می‌رسد تا معلمان را در این زمینه هوشیار کند (Aghagolzadeh & Davari, 2014). پژوهش حاضر بر روی کتبی انجام شد که در برگرفته سطوح مقدماتی و کودکان نمی‌شود، در نتیجه تدوین و انتخاب کتب آموزشی برای کودکان که تأثیر پذیری‌شان بیشتر و قدرت استدلال‌شان کمتر است بسیار مهم جلوه می‌کند که به نوبه خود مستلزم پژوهش‌های دیگری می‌باشد.

کتاب‌نامه

- Abrate, Jayne (1995). *Integrating Minitel and French culture in the classroom*. Lincolnwood, IL: National Textbook Company.
- Aghagolzadeh, Ferdows, & Davari, Hossein (2014). Globalization and spread of English language: necessities & requirements of adopting a critical approach to English language in Iran.
- Ahmadisafa, Mohammad, & Farahani, Mojtaba (2015). Iranian EFL teachers' perspectives about prospect one's intercultural competence development. *Critical Studies in Text and Programs of Human Science*, 15(36), 1-24.
- Aleptkin, Cem (2002). Towards intercultural communicative competence in ELT. *ELT Journal*, 56(1), 57-64.
- Al-Faruqi, Isma'il R (1986). *Toward Islāmic English*. India: IIIT, International Institute of Islamic Thought.
- Allen, Wendy (1985). Toward cultural proficiency. In A. O. Hadley (Ed.), *Proficiency, curriculum, articulation: The ties that bind. Reports of the northeast conference on the teaching of foreign languages* (pp. 137-166). London: Routledge.

- Argungu, Dahiru Muhammad (2002). English, muslims, and Islamization: Between needs and deeds. *TESOL Islamia*, 4(2), 331-347.
- Bahrainy, Nasrin (2013). An analysis of cultural values in EL textbooks. *Strategy for Culture*, 32, 162-184
- Brogger, Fredrik Christian (1992). *Culture, language, text*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Brown, H. Douglas (1994). *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents.
- Brutt-Griffler, Janina (2002). *World English: A study of its development*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Byram, Michael (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Byram, Michael, Gribkova, Bella., & Starkey, Hugh (2002). *Developing the intercultural dimension in language teaching: A practical introduction for teachers*. Strasbourg: Council of Europe.
- Byrd, David Ray (2007). *Investigating how second language teachers are prepared to teach culture: An analysis of methods course syllabi* (Unpublished doctoral dissertation). University of Iowa, Iowa.
- Canagarajah, A. Suresh (1999). On EFL teachers, awareness, and agency. *ELT Journal*, 53(3), 207–214.
- Cortazzi, Martin, & Jin, Lixian (1999). *Cultural mirrors: Materials and methods in the EFL classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Da Silva, Tomaz Tadeu (1999). The poetics and politics of curriculum as representation. *Pedagogy, Culture & Society*, 7(1), 7-33.
- Derbel, Faiza, & Richards, Anne (2007). Infusing a postcolonial component into English language teacher education curricula for a global century. *Radical Pedagogy*, 9(1). Retrived in Octobr 2016 from http://www.radicalpedagogy.org/radicalpedagogy1/Infusing_a_Postcolonial_Component_into_English_Language_Teacher_Education_Curricula_for_a_Global_Century.html
- Fairclough, Norman (1989). *Language and power*. Essex: Blackwell.

- Halliday, Michael AK (1978). *Language as social semiotics*. London: Edward Arnold.
- Halliday, Michael AK (1985). *An introduction to functional grammar*. London: Edward Arnold.
- Kramsch, Claire (1995). Embracing conflict versus achieving consensus in foreign language education. *ADFL Bulletin*, 26(3), 6-12.
- Latham-Koenig, Christina, Oxenden, Clive., & Boyle, Mike (2013). *American English file*. Oxford: Oxford University Press.
- McKay, Sandra Lee (2004). Western culture and the teaching of English as an international language. *English Teaching Forum*, 13(2), 10-15.
- Moughrabi, Fouad (2001). The politics of Palestinian textbooks. *The Journal of Palestinian Studies*, 31(1), 5-19.
- Nault, Derrick (2006). Going global: Rethinking culture teaching in ELT contexts. *Language, Culture and Curriculum*, 19(3), 314-328.
- Peskett, Debbie (2001, April 10-12). Citizenship and education. A critical discourse analysis of the current Labour Government's initial guidance to schools on the introduction of citizenship education. In *51st Political Studies Association Conference*, Manchester, UK.
- Peterson, Elizabeth, & Coltrane, Bronwyn (2003). Culture in second language teaching. *CAL Digest*, 3(9), 1-6.
- Phillipson, Robert (2009). *Linguistic imperialism continued*. NY & London: Routledge.
- Pishghadam, Reza (2011). Introducing applied ELT as a new approach in second/foreign language studies. *Iranian EFL Journal*, 7 (2), 8-14.
- Pishghadam, Reza, & Naji, Elham (2012). Applied ELT as a panacea for linguistic imperialism. *Iranian EFL Journal*, 8(1), 35-58.
- Pishghadam, Reza, & Saboor, Fahimeh (2011). A qualitative analysis of ELT in the language institutes of Iran in the light of the theory of 'World Englishes'. *Journal of Language Teaching and Research*, 2, 569-579.
- Pishghadam, Reza, & Zabihi, Reza (2012). Life syllabus: A new research agenda in English language teaching. *Perspectives*, 19.

- Rezaei, Saeed, & Latifi, Ashkan (2015). Investigating the cultural and identity parameters in the seventh grade English language textbook (Prospect 1). *Critical Studies in Text and Programs of Human Science*, 15(36), 43-58.
- Sharifian, Farzad, & Palmer, Gary B (2007). *Applied cultural linguistics: An emerging paradigm*. Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Shaw, Peter (1992). Cooperative learning in graduate programs for language teacher preparation. In C. Kessler (Ed.), *Cooperative language learning a teacher's resource book* (pp. 175–202). Englewood Cliffs: Prentice Hall Regents.
- Shin, Jeeyoung, Eslami, Zohreh R., & Chen, Wen-Chun (2011). Presentation of local and international culture in international English language teaching textbooks. *Language, Culture, and Curriculum*, 24(3), 253-268.
- Smith, Barbara (1983). *Language teaching projects for the third world*. Oxford, UK: Pergamon Press.
- Starkey, Hugh (1999). Foreign language teaching to adults: Implicit and explicit political education. *Oxford Review of Education*, 25(1-2), 155-169.
- Tajeddin, Zia, & Teimournezhad, Shohreh (2015). Exploring the hidden agenda in the representation of culture in international and localised ELT textbooks. *The Language Learning Journal*, 43(2), 180-193.
- Van Dijk, Teun (2001). Critical discourse analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin, & H. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 352-371). Oxford: Blackwell.
- Wilkes, Helen (1983). Pages: A simple device for cultural consciousness-raising in the teenaged student of French. *Foreign Language Annals*, 16(2), 107-112.
- Williams, Raymond (1983). *Keywords: A vocabulary of culture and society*. New York: NY: Oxford University Prss.
- Wilson, John (1993). Discourse marking and accounts of violence in Northern Ireland. *Text*, 13(3), 455–475.
- Zarei, Gholam Reza, & Khalessi, Mahmood (2011). Cultural load in English language textbooks: An analysis of Interchange Series. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15(3), 294–301.